

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1316

מסכת בבא בתרא מ"ז-נ"ג ♦ נגעים א', ג' - א, ה'

בס"ד, ז' אב תשפ"ד

השבוע בגליון

- ♦ בדיקת קולמוס על ידי כתיבת "עמלק"
- ♦ אכילת קרעפלך בחג השבועות!
- ♦ חוק למניעת עיגון נשים בראי ההלכה
- ♦ אין להנשא ללא אישור השלטונות

♦ שמו של עמלק כסימן לזכירת סוגיות תלמודיות

- ♦ החלפת מעילים בבית הכנסת
- ♦ החלפת נעליים בבית המרחץ
- ♦ מקל ההלכה של החזון איש זצ"ל
- ♦ אדם שנתן חליפה ל"ניקוי יבש" וקיבל תחתיה חליפה אחרת

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

שיבנה בית המקדש

בעוד ימים אחדים, אם בעוונותינו הרבים לא נזכה שיבנה בית המקדש, נשב על הקרקע ונקונן על חורבן בית מקדשנו ותפארתנו.

בבית המקדש התרכזה מהותו של עם ישראל. לא זו בלבד שבמקום קדוש זה מצאו יהודים את כפרתם, הצדיקים את התעלותם וכלל העם את מקור חיותו. במתחם הר הבית מוקמה 'לשכת הגזית' ומשם יצאה תורה לעם ישראל. חברי הסנהדרין שבלשכת הגזית הוסמכו לדרוש את התורה, להסיק הלכות ודינים ולפרש את התורה. עובדה אחת, מתוך אין ספור, דיה כדי לקונן ולהתאבל - במשך מאות רבות בשנים לא נותרה מחלוקת הלכתית בלתי פתורה! כל המחלוקות הוכרעו על ידי חברי הסנהדרין.

דף מו/א נתחלפו לו כלים בכלים

החלפת מעילים בבית הכנסת

בסוגייתנו מבואר, שאם אדם תלה את מעילו במקום מסויים, ולאחר זמן הוא הבחין כי מעילו נעלם ממקומו, ולידו תלוי מעיל אחר הדומה למעיל שנעלם, אף על פי שאותו אדם בטוח כי מאן דהוא טעה ולקח את מעילו שלו, אין לו רשות להשתמש במעיל חברו ללא בקשת רשות, שהרי אין אדם רשאי להשתמש בחפץ של הזולת, וכך פוסק השולחן ערוך (ח"מ סי' קל"ו סעי' ב').

החלפת נעליים בבית המרחץ: הגאון מבוטשאטש זצ"ל, בעל הכסף קדושים (על השולחן ערוך שם) נוגע בנקודה שככל הנראה היתה ותשאר רלוונטית לאורך הדורות, והיא, החלפת בגדים בבית המרחץ. בדבריו הוא דן ארוכות בנושא, אם ניתן להתיר לאדם להשתמש בבגד של הזולת, אשר נטל את בגדיו שלו.

בארצות אירופה, עד לפני עשרות שנים, כאשר עדיין לא היו דרכים סלולות, יוחדו מקומות מסויימים בפתחי מבנים ציבוריים, שם בני האדם השילו מעל רגליהם את הערדליים המלוכלכות בבוץ. כתוצאה מכך, בני אדם רבים שבו לבתיהם וערדלי שכניהם על רגליהם. בעל ערוך השולחן (ח"מ שם) התייחס לתופעה זו וכתב, כי "בכל מקום שרבים מצויים שם ומניחים המנעלים העליונים בפרוזדור, ובצאתם יתחלפו של זה בזה, אין מקפידים בדבר ומשתמש כל אחד בשל חברו עד שיתראו פנים ומחלפים, ואין בזה חשש גזלה, **שכן נהגו**".

האם יש הבדל בין ערדליים לבגדים אישיים? לכאורה, ניתן לומר, כי דווקא בנוגע לערדליים אין בני אדם מקפידים על חילופין זמניים, מה שאין כן לגבי נעליים או לגבי מעילים אשר הם בגדים אישיים יותר, יתכן שאדם מקפיד שחבירו לא ילבשם. אולם, הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר זצ"ל כותב (שו"ת שבט הלוי ח"ו סי' ל"ח), בהתייחסו להחלפת כובעים, השכיחה בישיבות

לעילוי נשמת

הבחור ר' **חיים הלל בקשט** ז"ל ב"ר אהרון שיבלחט"א

נלב"ע ט' באב תש"ן **תנצב"ה**

הונצח ע"י הוריו ידידינו הר"ד **אהרון** וזוגתו מרת **צפורה בקשט** שיחיו - פתח תקוה

לעילוי נשמת

אמנו

מרת **חנה רבקה פסמנטיר** ע"ה

ב"ר אלחנן שמשון ז"ל

נלב"ע ז' אב תשע"ד

תנצב"ה

הונצחה ע"י בני המשפחה שיחיו - ת"א

לעילוי נשמת

הר"ד **יצחק קליין** ז"ל

ב"ר בנימין ז"ל

נלב"ע י"ב באב תשל"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ידידנו
הר"ד **יוסף (רמי) קליין** ומשפ' שיחיו - בני ברק

לעילוי נשמת

אמי

מרת **חנה הניה (אוגניה) ברנד** ע"ה

בת הר' אפרים ז"ל

נלב"ע ט' באב תשע"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ד **אברהם משה בליטנטל** ז"ל בן הר"ד יהודה אריה ז"ל

נלב"ע י"א באב תשמ"ט **תנצב"ה**

הונצח ע"י נכדו ידידנו הר"ד **שאול חסדיאל** ומשפ' שיחיו בני ברק

בעלות מספר תלמידים רב, כי לאור דברי בעל ערוך השולחן, גם אדם שכובעו ניטל בטעות על ידי אחד מלומדי בית המדרש, רשאי ליטול את כובעו של השני ולהשתמש בו עד אשר ייפגשו, וכל כובע יחזור ויונח על ראש בעליו. ואף אם לא ייפגשו לעולם, אין הקפדה על כך.

אמנם, מן הראוי לציין, כי הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (ש"ר"ת אגרות משה או"ח ח"ה סי' ט), התייחס להחלפת מעילים בבית הכנסת וכתב, כי אמנם מדברי בעל ערוך השולחן אנו למדים, כי בכל מקום אשר בטעות עלולה להתבצע בו החלפת בגדים, דרך בני האדם למחול זה לזה על השימוש בבגדיהם עד להשבתם לידיהם. אולם, עלינו לזכור, כי דבריו אמורים במקומות "שכן נהגו" בלבד, ולפיכך, במקומות אשר בהם אין כל וודאות כי בני אדם אינם מקפידים על כך, חלים דברי גמרתנו, האוסרת בכל תוקף להשתמש ברכוש הזולת ללא הסכמתו.

מן הראוי לתלות מודעה שהמחליף בגד עם חבירו רשאי להשתמש בו: לפיכך, מוסיף בעל "אגרות משה" ומדגיש כי "טוב להנהיג זה בכל מקום ומקום על ידי ראשי הקהל, ויפרסמו זה לכל המתפללים בתחלת התקנה, ויהיה כתוב בהפנקס תקנה זו. וגם כתוב על איזה נייר דבוק במקום שמדביקין בכל ענינים דמזדמנים בבית הכנסת, שאז יש לתלות שידעו כבר זה כל הנכנסין לביהכ"נ אף אורח באקראי".

מקל ההליכה של החזון איש זצ"ל: בקשר לכך, מעניין לספר כי פעם אחת הבחין בעל ה"חזון איש" זצ"ל כי מאן דהוא לקח בטעות את מקל ההליכה שלו והותיר את מקלו. ה"חזון איש" שביקש להשתמש בנתיים במקלו של הלה, שלח מכתב לבעל המקל: "ייתיב נא להרשני להשתמש במטוה אשר נתחלף לו בהיותו פה עד שתשיג ידו להחליף את המטות" (קובץ אגרות ח"ב אגרת קנ"ה).

דף מו/א נתחלפו לו כלים בכלים בבית האומן

אדם שנתן חליפה ל"ניקוי יבש" וקיבל תחתיה חליפה אחרת

דין תורה מעניין שהתנהל בין שני בעלי דין, משך את תשומת לב רבני בית מדרשנו בשל הקשרו הישיר לסוגייתנו. ראובן מסר את חליפתו למכבסת "ניקוי יבש", אך בבואו ליטול אותה מן המכבסה הוא נדהם לגלות כי החליפה שנמסרה לידיו על ידי בעל המכבסה אינה שלו! בסיומו של דין ודברים קצר בינו לבין בעל המכבסה התברר, כי שני הצדדים נחושים בדעתם. ראובן היה בטוח שהחליפה אינה שלו, ואילו בעל המכבסה טען בלהט, כי חליפה זו ולא אחרת נמסרה לו על ידי ראובן לניקוי. עד מהרה שיחרו הצדדים לפתחו של בית הדין, שהעלה מסקנה מעניינת בהסתמך על דברי סוגייתנו, כלהלן.

גמרתנו העוסקת באדם שכליו התחלפו בשל זולתו קובעת, כי אדם שמסר כלי לאומן כדי לתקנו, וכאשר הוא בא ליטול את הכלי המתוקן נתן לו האומן כלי מסויים באומרו: "הרי לך הכלי שלך", אך בעל הכלי מכיר כי כלי זה אינו שלו, ולבטח החליפו האומן בטעות בכלי של אחר, אין הוא רשאי להשתמש בו, שהרי אינו שלו. כך גם פסק הרמב"ם (הל' גזלה ואבדה פ"ו הל' ו), והוסיף: "הרי זה לא ישתמש בהן עד שיבא הלה ויחזיר ויטול את שלו". היינו, רשאי הוא ליטול את הכלי לביתו, אף שמכיר הוא שאינו שלו, אך אין הוא רשאי להשתמש בו, ועליו להמתין בסבלנות עד אשר בעליו, שככל הנראה נטל את הכלי שלו, יבוא אליו והם יחליפו את הכלים ביניהם.

לכאורה, יש לתמוה, מדוע עליו ליטול את הכלי לביתו אחר שאסור לו להשתמש בו? מה מונע ממנו לתבוע את האומן לפצותו בדמים על שאיבד את הכלי שלו ומסרו בטעות לאחר? הרי הוא זה המכיר את כליו יותר מכל אדם אחר בעולם, ויש, איפוא, להאמין לדבריו ולחייב את האומן! אין זאת, אלא משום שגם במקרה זה תקף הכלל "המוציא מחבירו עליו הראיה", ועליו להוכיח ברורות כי אכן כלי זה שנמסר לידיו על ידי בעל החנות אינו שלו. כל עוד לא עשה כן, רשאי בעל החנות למסור לידיו את הכלי ולשלחו מלפניו.

מכל מקום, אף על פי שנטל הכלי לביתו אין הוא רשאי להשתמש בו, שהרי הוא עצמו יודע כי כלי זה אינו שלו אלא של חבירו, ואין לו להשתמש ברכוש הזולת ללא רשותו! (פד"י דיני ממונות וביורירי יהדות ה' פס"ד בעמוד קמ"א).

דף מו/ב עמלק סימן

שמו של עמלק כסימן לזכירת סוגיות תלמודיות

כדרך הש"ס במקומות רבים לציין סימנים ככלי עזר לזכירת סוגיות, גם גמרתנו מזכירה סימן לנושאים: **ערב, מלווה, לוקח, קבלן.** למרבה הפלא הגמרא מציינת את שמו של עמלק הרשע כסימן לנושאים אלו, וכבר תמה על כך רבי יעקב עמדין בסוגייתנו: וכי "עמלק", שיש למחות את זכרו, ישמש כסימן לזיכרון?!

בעלות יהודי לירושלים, באופן טבעי היה יושב והוגה בתורה, בראותו עיר על תלה בנוייה ובה סנהדרין מורי העם על תפארתם, כהן גדול, ותלמידי חכמים הוגים בתורה. עד כדי כך היתה ההשפעה הרוחנית רבה, שספר החינוך (מצווה ש"ס) כותב, כי משרשי המצוות השונות שנצטוונו לקיימן דווקא בירושלים, כדי שהעם ידבק בתורה בעלותו לירושלים.

שנים אלפיים בית המקדש חרב, סנהדרין אינה במקומה. מאום לא השתקם כשהיה. אך במחשכי הגלות מאירים את הדרך דמויותיהם של גדולי ישראל, המעצבים בדבריהם ובמעשיהם את צביון היהודים החפצים בקרבתם. כהבטחת הקב"ה כי לא ישכח את עמו גם בתקופת הגלות: "שהעמדתי להם של בית רבי וחכמי הדורות" (מגילה, יא/א). לא לחינם מעשים מן הסוג שלפנינו משתמרים ועוברים מפה לפה, מפני שהעם חש כי הם מבטאים הרבה יותר מכפי שאפשר לומר.

בתקופה הטרופה שבין מלחמת העולם הראשונה והשנייה, היה ביתו של הגאון רבי חיים עוזר גראדז'ינסקי זצ"ל הומה אדם. הכל ביקשו להעזר בו, והוא עזר. סיפורים רבים מן התקופה היא מעידים על ההמולה הרבה ששררה בבית תדיר, ועל הלחץ הבלתי פוסק, להספיק את כל הדברים שיש לעשות, וכולם היו חשובים ביותר.

בסיומה של אסיפת ראשי ישיבות עם מנהל הגיווינט, פנה המנהל אל רבי חיים עוזר והציע: "כבוד הרב. עד עתה טיפלנו ועסקנו בצרכי הציבור. כבוד הרב, חשקה נפשי עד מאד לעשות טובה אישית לכבודו. חסד הוא עבורי אם יאות הרב להעתר לבקשתך. רק יאמר נא מה חסר לו, או לביתו, ואמלא את מבוקשו. נא ואנא".

מנהל הגיווינט ציפה לקבל את סירובו המנומס של הרב, אך להפתעתו הרבה חכך הרב במצחו ומיד השיב: אשתי סחה לי כי עזרתה בעבודות הבית מתקשה ברכישת מנעלים כאן, בוילנא, מפני שהיא זקוקה למנעלים גדולים מסוג מסויים. שמעתי שאתה יוצא מאן לקובנא. בטובך, אנא, הכנס לבית החרושת הגדול לנעליים אשר בקובנא, רכוש עבודה נעליים ושלחן בדואר הנה. רב תודות. **שלא** תהיה טעות. איש ממספרי הסיפור במשך השנים, לא התפעל מכך שרבי חיים עוזר לא ביקש לעצמו דבר. הנקודה הזוהרת במעשה זה היא שבים המידע שאגר בזכרונו על פקודות, גזירות, כינוסים ועיסוקי ציבור רבים בהם היה מעורב, מלבד עיסוקו העיקרי - לימוד תורה ורבה של וילנא, היתה בקשת עזרת הבית מונחת לפניו במרומי הערימה.

עוד מביתו של הגאון רבי חיים עוזר זצ"ל.

מעונו של הגאון כמרחקה. בחדרו התקיימה ישיבה מיוחדת של ראשי ישיבות ועסקנים, ובחוף המוני אדם המתינו להכנס. זה לעצה וזה לתושיה. והנה, בחור צעיר נדחק בין ההמון, ומודיע באזני השומעים כי לו היו יודעים את הדברים הדחופים שהוא עומד להציע בפני הגאון כדי לקבל את הכרעתו, ודאי היו מוותרים לו על תורם. הם וויתרו. הכל מחלו והוא עמד בפתח. אולם אין יוצא ואין בא. החדר סגור - הישיבה בעיצומה, לאחר שהתחנן בפני האחראים נפתחה הדלת והוא ניצב לפני הרב. שטח הלה את שטח באזני רבי חיים עוזר, שהשיב: חזור אלי ביום שני בבוקר. הבחור יצא והתרחק והרב שב אל הישיבה, אך מיד יצא שוב לחדר ההמתנה, נעמד על ספסל, וקרא לעבר

הבחור המתרחק: "אל תשכח! יום שני בבוקר אני ממתין לך!"

כל זאת בעבור מה? רבי חיים עוזר חש כי הבחור יצא מאיתו באכזבת-מה. ככל הנראה סבר, כי כשיושמעו דבריו הם יטופלו על אתר, והתברר כי אינם דחופים כל כך. לא נעים. רבי חיים עוזר ביקש להסיר מלב הבחור את התחושה השלילית, ולשם כך נעמד רבה של וילנא על ספסל, לעיני עם רב, וקרא לעבר בחור צעיר: "אל תשכח! קבענו ביום שני".

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פפס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

מכח קושיה זו מחדש רבי יעקב עמדין, כי קיים היתר מיוחד [שלשיטתו הוא רמוז בפסוק] להשתמש בשמו של עמלק כדי "לאוקמי גירסא". הסיבה לכך, הוא אומר, משום שיש להכניס מנוול זה לבית המדרש במטרה לשבר את כוחו "ולהוציא ממנו ניצוץ קדושה שבו".

כאסמכתא לכך הוא מביא את דברי הגמרא (גיטין נז/ב) "מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק" - הוי אומר, יש ניצוץ קדושה בעמלק, וניתן להעלותו ולתקנו (ראה בהגהותיו שבנוסח מתוקן ומורחב בש"ס וגשל).

אגב, מעניין לציין, כי הבית יוסף (סי' תר"צ) מביא את דברי רבי אהרון מלוניל, בעל "אורחות חיים", כי המקור למנהג התינוקות בעת קריאת מגילת אסתר לנקוש באבנים אשר עליהן "המן", הוא דברי האגדה על הפסוק (שמות יז/יד) "כי מחה אמחה את זכר עמלק", אפילו מעל העצים ומעל האבנים. לפיכך, הוא כותב, אין ללעוג לנוהגים כן.

בדיקת קולמוס על ידי כתיבת "עמלק": בספר קב הישר (פ' צ"ט) כתב בשם הגאון הר"ר העשיל מקראקא, שכאשר היה בודק את קולמוסו, רשם שם עמלק או המן וזרעו, ואחר כך מחקו, כזכרון למצוות התורה (דברים כה/ט) "תמחה את זכר עמלק".

דף מח/א יקריב אותו מלמד שכופין אותו

אכילת קרעפליך בחג השבועות!

בסוגייתנו מבואר, שאדם המסרב להקריב קרבן אשר התחייב בו, כופין אותו על כך עד אשר יאמר "רוצה אני", כמאמר הפסוק (ויקרא א/א) "יקריב אתו לרצונו".

לכאורה, אם חשוב הוא רצונו של האדם, מה תועיל כפייתו עד שיאמר "רוצה אני"? שניים מרבנותינו הראשונים (יד רמה בסוגייתנו, ורמב"ם הל' גירושין פ"ב הל' כ) עמדו על תמיהה זו וכתבו, כי רצונו האמיתי של כל יהודי הוא לקיים מצוות ולהתרחק מן העבירות, אלא, שיצרו תוקפו ומחדיר לקרבו רצונות הפוכים. ומשהוכה היצר הרע ותש כוחו, חוזר וניערור הרצון הפנימי לקיים את מצוות ה'.

באגרת שכתב בעל החתם סופר זצ"ל למחותנו, רבה של מטרסדורף, ביום הפורים תקע"ג (ש"ת או"ח סי' קפ"ה), הוא מעלה "גרגרים שעלו במצודת רעיונו בימים הללו יומא דפוריא".

מבואר בגמרא (שבת פח/א), כי לאחר יציאת מצרים כפה הקב"ה על עם ישראל הר כגיגית, והכריחם לקבל את התורה. לפיכך, אומר רב אחא בר יעקב רשאים בני ישראל לטעון, כי במעמד הר סיני אנוסים היו לקבל את התורה שלא מרצונם, ואינם מחוייבים לקיימה. אולם, לאחר שבימי אחשוורוש שבו וקיבלו את התורה מרצון, חובה עליהם לקיימה מאז. לכאורה, תמה ה"חתם סופר", הרי גם לפני שבני ישראל שבו וקיבלו את התורה מרצון הם לא יכלו לטעון "אנוסים היינו", שהרי למדנו בסוגייתנו, כי מותר לכפות אדם לדבר מצווה, עד שיאמר "רוצה אני"?

אלא, מבאר החתם סופר שאותו רצון פנימי ואמיתי לקיים את המצוות, הקיים בלב כל יהודי, התקבע בלב עם ישראל כולו לאחר שהיהודים קיבלו עליהם את התורה מרצון בימי אחשוורוש, אך לפני כן, לא היתה כל תועלת בכפיית אדם לדבר מצווה, ולא היה נחשב כעושה המצווה מרצון [עיי"ש שביאר לפי זה, מדוע נקטה הגמרא טעם שונה בקרבן מבגט].

מעניין לציין את דברי האדמו"ר מצאנז זצ"ל (ש"ת דברי יציב אה"ע סי' ס'), אודות מנהג קהילות בישראל לאכול 'קרעפליך', מאכל המורכב מבצק ממולא בגבינה ודבש, בחג השבועות. מאכל זה, מטעים האדמו"ר מצאנז זצ"ל, מרמז על דרך קבלת התורה. האדם הנוגס ב'קרעפל', מתמודד בתחילה עם הבצק התפל, ורק לאחר מכן הוא נהנה מן הדבש והגבינה הטעימים. כך, גם במתן תורה התקשו היהודים לקבלה מרצון, אך לאחר שהכירוה, התענגו עליה וקיבלוה באהבה ובחשק רב.

דף מח/א גט המעושה

חוק למניעת עיגון נשים בראי ההלכה

סוגייתנו מבארת, כי גט "מעושה", היינו: גט שנכפה על אדם לתיתו, ללא שההלכה חייבה אותו לגרש את אשתו, אינו חל. ולא זו בלבד, אלא גם כאשר הבעל חייב לגרש את אשתו על פי ההלכה, וכפו אותו לגרשה מסיבה נוספת, אחרת, שאינה הלכתית, אין הגט חל [1]. מאחר שהגדרות אלו הינן דקות ועדינות, טרחו הפוסקים במקרים רבים להגדיר מתי נחשב מתן הגט על ידי הבעל כאונס, ובאלו מקרים יש להחשיב זאת כמתן גט מרצונו החופשי.

[1] לדעת רב משרשיא בסוגייתנו, באופן זה הגט פסול מדרבנן בלבד. אולם, למסקנת הגמרא במסכת גיטין (פח/ב) גם באופן זה הגט פסול מדאורייתא, וכן נקטו רוב הפוסקים (עיי' תוס' בסוגייתנו ד"ה גט וד"ה דבר תורה, וברמב"ן ובטור אבה"ע סי' קל"ד).

פנינים

דף מה/א דאמר לא ניחא דליהו

מה הסיק הגאון רבי חיים שמואלביץ מסוגייתנו?

ב"ח בסיון תשל"ב, יום הייכרון לפטירתו של ה"משגיח" הידוע של ישיבת מיר, הגה"צ רבי ירוחם זצ"ל, נשא ראש ישיבת מיר, הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל דברים לפני תלמידי ישיבתו, וכה אמר:

בסוגייתנו מבואר, שאין אדם רשאי להעיד אודות שדה שהיתה בעבר בבעלותו ובעלי חובו עדיין יכולים לגבות ממנה ממון מחמת שיעבודה להם, משום שהוא "נוגע בדבר", שהרי נח לו שבעלי חובותיו יגבו את חובם משדה זו כדי שהוא לא יכלל בין אלו שהכתוב (תהילים לז/כא) קורא עליהם "לוה רשע ולא ישלם".

לכאורה, מדוע יש לחשוש שאדם יעיד עדות שקר כדי להמלט מן הפסוק "לוה רשע ולא ישלם" הרי איסור עדות שקר חמור הוא מאד?

אלא, אמר הגאון רבי חיים זצ"ל, יש ללמוד מכאן כי מידת הכרת הטוב מושרשת בנפשו של האדם, לפיכך, למרות כל האיסורים החמורים הכרוכים בעדות שקר, ניתן לחשוש בו שישקר ובלבד שיפרע את חובו לחבירו שהיטיב עמו והלווה לו (שיחות מוסר תשל"ב/ב).

ברכת גדולי ישראל

גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

"... ובודאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה"
מרוך שר התורה
הג"ר קנייבסקי זצוק"ל
מרוך ראש הישיבה
הג"ר ארלשטיין שליט"א

להתנסות חינם התקשר עכשיו: *3764

אין להנשא ללא אישור השלטונות: כדוגמא להתמודדות פוסקי הדורות עם בעיה סבוכה זו, ניתן לציין את המשוכה שהעמידו השלטונות הנכרים בפני הפוסקים לפני כמאה וחמישים שנה. באותם ימים, התערבו השלטונות באופן בוטה בחיי נתיניהם, בתחומי החינוך, המשפט האישי ועוד. אחת מן הגזירות קבעה, כי הרוצה לקדש אשה חייב לבקש מראש את אישור השלטונות לנישואיו, ואם נשא אשה ללא ידיעתם, אחת דינו לגרשה לאלתר.

והנה, פעם אחת, יהודי תושב הוראדנא שבליטא נשא אשה במזל טוב, אך למרבה הצער הוא לא הסכית להשמע להוראותיו המדוקדקות של הממשל הרודני. ואכן, מספר ימים לאחר נישואיו תבעוהו פקידי השלטון לגרש את אשתו. כאשר הופיע הבעל בבית הדין, שאלוהו הדיינים מדוע הוא מבקש לגרש את אשתו והלה השיב להם כי פקידי המושל נוגשים בו לגרשה. כששמעו הדיינים את דבריו, הם סירבו לסדר גירושין עבור זוג זה שהרי גט זה הוא "מעושה" ואינו חל.

לאחר שעזבו בני הזוג את בית הדין, הסתלק הבעל ונעלם מעין כל. אין אנו יודעים כיצד הגיבו השלטונות על סירוב הדיינים לסדר גירושין לזוג זה, אך לאחר זמן מה שב הבעל והופיע בבית הדין, בהצהירו כי הוא מוכן לגרש את אשתו מרצונו הטוב. דייני בית הדין סידרו גט לבני הזוג, אך לאחר מכן החל ליבם נוקפם שמא נהגו שלא כשורה, שכן, מבואר בספרי הפוסקים (שו"ת מהרי"ק סי' ס"ג), כי כל עוד לא פגה סיבת האונס, אף שהבעל אינו מצהיר שמגרש מחמת האונס, אין הגט כשר, משום ההנחה שהוא מגרשה בשל אילוצים חיצוניים.

דייני הוראדנא ביקשו את חוות דעתו של פוסק הדור, הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל לגט זה. הגאון פרס בפניהם תשובה הלכתית ארוכה ומקיפה, ובסיומה הוא מגיע למסקנה כי הגט כשר (שו"ת באר יצחק אה"ע סי' י').

תמצית תשובתו מתבססת על כך, שלאחר המצב הנתון, לפיו השלטונות אינם מאפשרים לזוג זה להקים בית בישראל, חובת הבעל, מבחינה הלכתית, לגרש את אשתו משום שאין באפשרותו לקיים את התחייבויותיו כלפיה. מעתה, כל עוד מצהיר הבעל שהוא מגרש את אשתו מפני אימת השלטונות, נחשב הגט "מעושה". אולם, אם הבעל מצהיר, כי הוא מבקש לגרשה מרצונו הטוב, אזי תולים את בקשתו לגרשה ברצונו לקיים מצוות חכמים, ואין גט זה נחשב "מעושה" [עיי"ש שביאר, כי גם אם הסיבה האמיתית לבקשתו לגרש את אשתו, היא מחמת פחדו מן השלטון, הגט כשר משום ש"דברים שבלב אינם דברים". ועיי"ש במה שהוסיף לבאר דין זה לדעת כל הראשונים].

גם בימינו אנו מתבקשים הפוסקים לקבוע בהלכה זו אשר גבול דק החולף לאורכה וכמעט אינו נראה לעין, חורף גורלות וקובע אם גט פלוני מעושה הוא אם לאו.

כך נתבקש הגאון רבי יצחק וויס זצ"ל לחוות את דעתו לקהילת יהודי דרום אפריקה, כאשר מספר עסקנים, אשר קשרו מהלכים עם חברי פרלמנט, ביקשו לקדם הצעת חוק בו ייקבע, כי יהודי המגרש את אשתו בבית משפט אזרחי, חייב גם לגרשה בבית דין יהודי, ואם לא יעשה כן יוטל עליו קנס כספי. מטרת החוק נועדה לשחרר בנות ישראל מעגינותן, אחר שבעליהן נתנו להן "גט" אזרחי בלבד.

אולם, הגר"י וויס זצ"ל, בעל המנחת יצחק, הסביר להם, כי גט זה נחשב "מעושה", מאחר שהם מבקשים שהמדינה תכפה על הבעל לגרש את אשתו. לפיכך, עליהם לקדם הצעת חוק שייקבע, כי אין תוקף לגירושין אזרחיים ללא קבלת אישור מבית דין יהודי. מעתה, השלטונות אינם כופים אדם לגרש את אשתו בבית דין רבני, אלא מבהירים לו, כי כל עוד לא יעשה כן, גם הם לא יסכימו להעניק לו "גט" אזרחי.

הא למה הדבר דומה, ליהודי המבקש לשאת אשה אחרת על פני אשתו, ומחמת חרם דרבינו גרשום האוסר זאת, הוא מגרש את אשתו הראשונה. כלום אונס יש כאן? לא! כי אם בחירה חופשית של הבעל. לעומת זאת, אם כופים אדם על מעשה הגירושין עצמו, הרי זה גט "מעושה" (שו"ת מנחת יצחק ח"ח סי' קל"ז).

דף מח/א אגב אונסיה גמר ומקנה
מתנה בכפייה או עבודת כפייה?
 הגמרא במסכת סנהדרין (צא/א) מספרת שהמצרים תבעו את בני ישראל לדין לפני אלכסנדר מוקדון, ודרשו להשיב להם את הכסף והזהב ששאלו מאיתם בצאתם ממצרים. אולם, לאחר שבני ישראל טענו כנגדם, כי טרם התקבלה מן המצרים כל תמורה עבור מאתים ועשר שנות עבדותם בפרך, ברחו המצרים ולא שבו. לכאורה, הרי המצרים העניקו את הכלים במתנה לבני ישראל (עיי' רשב"ם שמות יב/ל), ואם כן, מהו הבסיס לתביעת המצרים?
 הגאון ר' נתן גשטטר זצ"ל (להורות נתן עה"ת ח"ב יד/א) מסביר זאת על פי סוגייתנו בה מבואר, כי אם כפו על אדם לתת מתנה, רשאי הוא לחזור בו לאחר מכן. אולם, אם הוא קיבל תמורה עבור החפץ שנתן בכפייה, אין הוא רשאי להתחרט ממתנתו, משום שאומדים בדעתו, שהתמורה הממונית בגין המתנה גרמה לו לתת אותה בלב שלם.
 על פי זה ניתן להבין את תביעת המצרים ואת דחייתה במשפט שהתנהל לפני אלכסנדר מוקדון. שכן, המצרים תבעו את בני ישראל להשיב להם את המתנות שנקכו עליהם להעניק לבני ישראל, ואילו היהודים השיבו להם, כי עבודת הפרך הממושכת היוותה תמורה עבור מתנות אלו, ושוב אין הם רשאים לחזור בהם.

עולים על רכבת הלימוד
 מצטרפים לאלפי הלומדים קטעי גמרא. משנה והלכה מדי יום ביומו, בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע 'עיתים לתורה'. לומדים כמה דקות חוכים בסיוף רוחני עצום!

קבע עיתים ללימודך עכשיו! *3029

לעילוי נשמת
 מרת **מלכה סלומון** ע"ה
 בת יבדלחט"א ר' אריה ישראל שכטר הי"ו
 נלב"ע ט' באב תשע"א תשנ"ו
תנצב"ה
 הונצח ע"י אביה הר"ר אריה ישראל שכטר שיחיל

לעילוי נשמת
 מרת **שינדל לאה יפה חיים** ע"ה
 בת הרב יהושע ז"ל נלב"ע ט' באב תשס"א
תנצב"ה
 הונצחה ע"י חתנה ובתה
 הר"ר אריה ישראל וסימה שכטר שיחיו - חיפה

לעילוי נשמת אבינו וסבינו הרה"ח
ר' משה כפתורי (קנוף) ז"ל ב"ר יצחק שמואל ז"ל
 נלב"ע י' באב תשמ"ט **תנצב"ה**
 הונצח ע"י המשפחה שיחיו